

MAGYARINÉ

részletek a hamarost megjelenendő ördögrománból

SZERETŐJE

1.

Szép Fruzinka, olly nagyon
Mért csókolod versemet?
Bennem tenger vers vagyok,
Csókolj inkább engemet.

E hitványka, de mégis kellemetes versikét nem én szerzettem, hanem egy Kleist nevű német poéta faragta, holmi Elíza nevezetű fehérceled udvarlására. A nevet én cseréltem ugyan Fruzinkára, mindenestül viszont újdonsült barátom s kulacsos pajtásom tevé át magyarra: Csokonai Mihály. Barátságát nem kínálta ingyért, sőt olcsón sem adta, még ha végtére a tíz garasból, mit reménylett érte, sikerült is négyet lealkudoznom.

Történt ugyanis, hogy a piacon járva hirtelenül magas, sipító hangra lettem figyelmes.
– Hová oly sietősen, amice?

Odafordultam a kofákhoz, kik mellett éppen elhaladóban voltam. Mindkettő testes teremtés volt, termetre gránátosok, bajuszra huszárok. Ezekből biza ki nem néztem az elébbi fisztulahangot.

– Tessék, tökmag! – dörrent rám az egyik. – Ettül olyan fickándozhatnékja támad, hogy!
– Tessen inkább borragót! – mondotta eme sárkány tántija. – Jót tesz a szívének.

Csak, hogy harmadszor is odasandítottam, vettem észre kettejük közé bérekesztetvén egy vékonydongájú, alig serkenő bajuszú, lóarcú ifjút, aki egy könyvecskét lóbált kezében, s amint reá néztem, az iménti cérnahangon fuvolázta:

– Tessen literatúrát venni!

– Dolgom szólít – feletem elutasítón, de az igazsághoz ugyancsak híven, mert feltett szándékom volt, hogy munkámhoz látok.

Hanem mire térülék egyet az árusok között, már meg ismét előmbe toppant.

– Csak miattam kár volt odahagynia a helyét – mondtam. – Ámbár szűköcske helynek tetszett ama Szküllá és Karübdisz között.

– Ők legalább hébe-hóba vásárolnak tőlem egy-egy könyvet.

– Csak tán nem?

– Bezzeg, ha mondom! Annak leveleibe takarják a portékát. Azért is makacskodom, hogy egy ily studérozottnak látszó ifjú se szánjon tíz garast a cultura oltárára – s ezzel már kezembe is nyomta a könyvecskét, minnek előlapjára *A tavasz* volt fölírva.

– Három garasért oly kalendariomot is kapok, melyben az egész esztendő megfér – vizsnoztam bosszúsán tolakodását.

– De abban ily veretes, érzékeny dalokat nem lelhet az úr.

– Szóval versek – vonítám vállamat.

– A verscsinálás még nem poézis! – támadt reám fellobbanó haraggal, mit hurutos köhögés szakasztott félbe. – Ez a gondolatoknak, a képzelődésnek, a tűznek természetében, és mindezeknek felöltöztetésében áll: a verscsinálás pedig csak a szózatok hangjának bizonyos regulákra vételére s külső elrakására ügyel, hogy azok harmóniával szóljanak az ember fülébe. A poézis lélek, amely elevenít, enélkül a verscsinálás megholt állat. Nyolc garas?

– Éppen annyim nincsen reá.

– Adjon hát, amennyit nem röstell, teszem azt, hat garast. Beléírom a nevemet is, azután még az ükunokái is abból élnek.

S már írta is kacskaringós betűkkel: „Elfelejtethetlen angyalom! Vedd ezt a kis könyvet azzal a szívvel, amilyennel ajánlom s emlékezz meg írójáról, aki miattad siet a halálhoz, akit te hidegebben fogadsz, mintsem érdemlené. Éljen vígan. Csokonay”

– Mi ütött kegyelmedhez? Tán részeg, hogy mátkájának néz?

– Az én mátkám a más hitvese – felelte nékibúsulva. – Néki találtam ki e szíves ajánlást, de tudván tudom, hogy rabiátus férjeura üstöllést kivetné az ablakon vagy bévetné a kemenceajtón. Jobb híján kanyarítottam hát kegyelmednek ide e nékem kedves szókat, s nyilván az okból is, hogy csakugyan felette részeg vagyok.

De mert úgy tűnik, mégsem volt eléggé részeg, ennek utána egy korcsmába mentünk, hol tisztességgel nyakára hágtunk ama megtakarított négy garasomnak, nemkülönben az ő hatjának.

– Csak az a fránya nóta ne volt volna – emelte föl fejét motyogó dudorászással kísért, kurta bóbiskolásából Mihály, homlokán holmi lemetszett unikornis-szarv hegeként piroslott a gyűrű, melyet a pályinkáspohár pereme nyomott reá. És már gajdolta is:

Én, gyilkosa Gömböcnek,
A szép Jutka Perzsinek.
Mindakettőt én öltem,
Setét sírba temettem.
Már hát illik, hogy én is
Ugy haljak meg, mint ők is.
Kígyók, békák, viperák,
Pokolbeli fúriák!
Kísérjete az égbe,
Jutka Perzsi ölébe!

– Hiszen én ismerem e nótát! – csitítám Csokonait. – *A Pikkó herceg és Jutka Perzsi* című énekes bohóságból vagy! Nehány esztendeje, hogy még volt színésztrupp Pest-Budán, játszták a Rondellában.

– Mit bohóság? Tragoedia! Ennek köszönhetem, hogy kicsaptak a Kollégiumból. Midőn egyszer tanítványimmal a Nagyerdőn botanizáltunk, sűrű pipaszó párájában, szembejött Szilágyi Gábor uram, egye a Kollégium legrigorózusabb professorainak. Oly kemény szavakkal illete, hogy hirtelen haragomban körbeállítottam tanítványimat, és eldanoltattam velük ez átkozott nótát.

– Tán annyira bántá a gyöngö prosodia?

– Ahhoz mit se konyít – folytatta bő fertályóra múltán, hogy újra megébredt. – Hanem Jutkának hitták a szolgálóját, kivel szapora csintalankodásairól egész Debrecen sugdogált akkortájt. Lelkére vette, s négy nap múltán már össze is ült a Sedes, s engem kemény fenytésben részeltetett. Onnantól minden apró-cseprő szabadosságomat szememre hányták, s utóvégre én sem kívánkoztam vissza egy legatióból az alma mater dohos falai közé. Pedig ott serkentem ifjúvát! Ott tanultam mindent, nemcsak a poétikát, hanem... ejh, azért leginkább mégis csak poétikát! Sokáig, miként hitvány planéta, tőle nyertem minden fényemet, s mikoron pedig végtére magam is ragyogni kezdettem volna, a sötétségbe taszított!

– S Hatvani professor urat vajon ismerted-é, cimbora? – ráztam meg kevés idővel később, mint Krisztus a vargát.

– Nem volt az anyyi, amennyit mondtak, el ne higgyed, bárki légy is. Hetvenkettő forint, piha! Elment útiköltségre a java. A maradékkal meg becsületesen elszámoltam, fillent, aki mást mond. Aztán meg a jakubinusok kivégzése a generális kaszálón...

– Újabban Vérmezőnek nevezik... – vettem közbe.

– Tán az is göcs? Hiszen te is ott voltál, Farkas komám! Kocsonyainak hívtál, emlékezel-e? Majd' otthagytad a fogadat. A farkasfogadat – mondotta, s ezen a tréfán megint édes álomba kuncogta magát. Mire magam is olyannyira felöntöttem a garatra, hogy könnyű szívvel odahagytam volna, megint fölriadott, s hosszan beszélte kicsapatásának szomorú krónikáját. Nem tudhatom, józan állapotomban is könnyekre indított volna-é, minő díszes és komor ceremónia közepette veti ki e magasztos institutum kebeléből az érdemetlennek ítélt delinquent, de így teleríttam a kupámat.

Már pitymallott a keselyre, mint mondani szokás, mire kibotladoztunk a korcsmából. Még két tucet forró, baráti csók, és ki-ki önnön szállására tért. Borfátyolozta szemem még Rébi néni kontúrjait is csaknem meglágyította, midőn elnéztem, mint huzigatja le csizmáimat.

2.

A méheknél pedig nincs mesterségesebb,
Nincs gyűjteményeknél sehol is édesebb.
Szabó- s ács munkánál az övök jelesebb.
Egyéb bogaraknál nemzetek nemesebb.

– citálta Hatvani, midőn a virágosodó mezőt járván Fruzinkával egyszerre kaptárok tűntek szemükbe, s a gyönyörű leány (kiből bizonyos sosem vált volna bibircsós vén banya) ijedten kapaszkodott karjába. – Széki Vesmás Márton kommandálja ily veretes rigmusokban e dolgos inszektumokat.

Fruzinka előmenetelét dicséri, hogy néhány együtt töltött hét után sem a „kommendál”, sem az „inszektum” szón nem értetlenkedett. Ellenben pajkos mosollyal fedtte mesterét:

– Úgy hittem, István bátyám nem állhatja a klapanciákat.

– Amennyiben érdemes tárgyban szólalnak meg s igazat állítanak, nem vetem el őket – magyarázta Hatvani, bár valójában főképpen mulattatni szerette volna a leányt. – Kedveli-é a mézet, Fruzinka kisasszony?

– Felette.

– S mit gondol, miként készíti azt a méhe?

– Kis kosárcák vannak a lábán, abba gyűjtögeti.

– A kész mézet? Akkor hát miért nem mi magunk gyűjtögetjük helyette? Ha lábunkon nehézkesen is esnék, kezünkre mi is köthetnénk nagyobbacska kosárcákat.

– Fáradságos lenne a sok-sok virágból összekapirgálnunk.

Hatvani nagyot kacagott ezen az együgyű magyarázaton, nem gúnnyal azonban, inkább megbocsátó nyájjassággal.

– István bátyám kinevet engem? – kérde Fruzinka, nem haraggal azonban, inkább kedves kötődéssel.

– Vajon tudni akarja-é az igazat?

– Vajon megállja-é, hogy ne mondja el?

– Meg én. Hallgatni fogok, mint a küsz.

– Mondja el, kérem! Bármit halljak is, bizonynal el nem tántorít a vajas-mézes kenyereimtől.

– Nos, a méhe testében találtak egy kicsiny gyomor, amelyet mézgyomornak nevezünk. A virágokról csupán azoknak nektárját gyűjti egybe, s kaptárjába visszatérvén ebből köpüli a mézet, melyet azután a köpű sejtjeibe köp.

Fruzinka megborzongott.

– S akkoron még nem beszéltünk a mézharmatról.

– Amiről pedig mit való tudnom? – kérdezte a leány fátyolos hangon.

– Megecsik, hogy keveslik a méhek a nektárt. Ilyenkor azon tetvek nyálkáját gyűjtik bé, kik azt a virágok szárából kiszipogatják, s a felesleget mint cukros nedűt alfelükön kibocsátják.

– Én pedig azt kenem a kenyerekre, amit ezek a tetvek kiürítenek?

– Részint. Hanem elébb azt is megemészti s kiköpik a méhek.

– Nemde csupán galád tréfát űz vélem, István bátyám?

– A tudománnyal sohasem tréfálódzom.

– Úgy kész vagyok okulni, s belátni, hogy vannak oly ismeretek, miket jobb nem óhajtanom.

Ily vidám társalkodás mellett jutottak a kaptárokhoz, hol egy torzonborz, parasztgúnyos atyafira letek, ki nagy csodálkozásukra egy üresnek tetsző hordóval pörölt mérgesen.

– Hogy az Isten rogyassza rád az eget! – szitkozódott pogányul. – Néked sem veszem semmi hasznodat!

– Miért káromolja az Urat, jóember? – dörrent reá Hatvani.

– Én csupán e macskával pörölök, nagyságos úr. De véle is csak azért, mert hát kivel pöröljek.

A hordó alján csakugyan egy fekete macska gubbasztott, farka tövét nyalogatva.

– S miért vetette e hordóba? – kérde Fruzinka. – Tán nyaláncodott a mézből?

– Ami mézem nékem terem, abból ugyan jól nem lakik még e bestia sem. Mind elraborták azok a cudar tolvaj méhek. Éppen ezt ügyekezném orvosolni, ha e nyavalyás macska megseggélne. Most mondják meg igaz lelkükre: láttak már oly macskát, ki megveti a disznóháját?

– Mert büdös néki – szagolt belé Hatvani a hordóba.

– Antul jobb, mentül büdösebb. Csak nem eszi, a fene a jó dolgát.

– S ha enné is, mit bánják azt a tolvaj méhek? – kíváncsiskodott a professor.

– Ezt se tudja, kaputos ember létire? Fekete macska rágta hájjal kell bekenni a kas lyukát, keresztet vetni közben, attól takarodnak el a rablók.

– Lám, a macska eszesebb, mint a gazdája.

– Az meglehet, bizony, mert a sógoromé.

– De kendnél is eszesebb. Minek ide keresztvetés? Az Úr csak azt segí meg, ki maga is segít saját magán.

– Azzal van a legkisebb nyűge, az bizonyos.

– Eressze el azt a boldogtalan jószágot, azután kenje bé a büdös hájjal a kas lyukát, no-sza! A méhek szaglása igen finom, s e kellemetlen aroma tartja távol őket.

– Ez biza meglehet. Köszönöm alássan a jó tanácsot!

S evvel az atyafi már borította is kifelé a hordóból a macskát, ki morcosan kimászott, hanem Fruzinkát meglátván, brúgós dorombolással tüstént hozzá kezdte dörgölni magát. A boldog állat!

– S főképpen jól teszi, ha a lyukat kisebbre szabja. Ezáltal egyszerre kevesebb rabló jut a kasba, s a bentiek könnyebben elbánnak a bétolakodókkal.

– És azt mégis miképpen? Mert nagyobbra lehet szabni egy lyukat, hanem akár mint fűrészlelem, kisebb bizonytalansággal nem sikeredik belőle.

– Álmodja meg, mint segíthet magán. Esetleg tegye a macskát vánkosnak a feje alá éjszakára.

– Bizony, hogy megteszem, ha túri! Köszönöm szépen az úr hozzám való jóságát!

– Örülök, ha segítettem.

– Azután vasárnap, ha a Piac utcán jár, ne kerülje el a bódénkat: Keserű János mézes és mézeskalácsos. Az asszonynak mondja csak, hogy én küldtem, aztán a kisasszony kap egy szép, piros mézeskalács szívet, tükörrel a közepén, az úr meg egy Jancsi huszárt!

S minekelőtte köszönetet mondhattak volna, a derék atyafi már odább is állott.

– Ez a jámbor méhész aligha a mátkájának nem vélte, István bátyám – kacagott Fruzinka, hanem a tekintete komoly maradt, s fürkész. Csak tán nem rajta feledte szemét ezen a vén bútoron, aki a nagyapja, mit nagyapja!, szépapja lehetett volna?

– Ejnye, ne csintalankodjék a kisasszony! – feddte meg Hatvani, nagyon is helyénvalón, a játszi fruskát. Hanem a szíve táján valami furcsa nyomást érzett a vén selma. Nem csoda hát, ha sebtben a zászpafűre avagy tyúkbolondítóra fordította a beszélgetést, ami bodzával keverve, fürdővízbe öntve valóságos csodaszer a rüh ellen.

– Felhúzta a papucsát? Én nem fogok kegyelmed után takarítani!

– Jó, jó. Már fel is húztam. És mi van vacsorára, kedves?

Ha Hatvani uram azt reménylette, hogy e szívhez szóló mondatával sikerül jókedvre derítenie a szemlátomást mogorva Máriát, hát csalatkoznia kellett. Felesége csak ennyit bökött oda a szekreter mellől, hová holmi leveleket írnia ült:

– Nézzen utána kegyelmed. A tűzhelyen leli.

– Lencsefőzelék?

– Faolajjal bérántva. De úgy sajdítom, kihűlt már.

– Szinte langyos még. S hús akad-é hozzája?

– Akadt még vacsora idején. Azután hogy kegyelmed nem jött, István ette meg a szeletjét.

– Válgék egészségére. És használt-é néki a székfűvíz? Ámbár az appetitusából ítélvén...

– Megkérdezhettem volna tőle magától.

– Nem jöhettem elébb.

– Szépen. Bezzeg mikor két hete Mária egy fertályórát késett a szombati vacsoráról, mekkora patáliát csapott.

– Tudom és sajnálom, higgye meg, Mária. De nem mulatságból maradtam távol.

– Tán kitért a kolerajárvány? Vagy tűz ütött ki a Kollégiumban?

– Isten mentsen bármelyiktől.

– De alkalmasint valamely jeles catastropha lehetett, ha a tiszteletére felöltötte az ünnepi parókáját.

– Tán a hitvesem kedvéért nem ölthetem fel?

– Eddig nemigen tisztelt meg véle.

– És ha most mégis megtettem, jobb belátásra térvén? Korholást érdemlek-é ezért?

Csend lett. Hatvani a konyhaasztalnál kapargatta a dermedt lencsefőzeléket, felesége a nyitott ajtó túloldalán, az írószobában sercegett a lúdtollat, s erről Hatvaninak hirtelen a legelőre kísért libuskák ötlöttek az eszébe. „Mint vetekedtünk Butykayval, csaknem

duellum lett a vége, s aközben ama furfangos fehérnép szépen előnkbe vágott.” Kicsinyég elmerengett Fruzinán a vén ildomtalan, az aszatra állítván ünnepi parókáját, s mélyzván végig-végigsímított rajta, mintha ugyanbiza a leány keze mívelné, s mélyeket sóhajtott mellé.

– Mit nyög? Tán nem elég ecetes? – rezzentette fel egy savanyú hang a túlsó szobából.

– Förtelmes! – hördült fel Hatvani, magát is meglepven e semmiből támadt indulattal. – Hazatérek, amint dolgaim engednek, s mi fogad? Kihűlt vacsora, s mindjárt böjtös is, hozzá oktalan szemrehányások! Illendő-é, hogy egy asszony így várja urát, ha az hetente egyszer hazalátogat?

– S az vajon illendőbb, hogy egy kegyelmed korabeli férj, a Kollégium nagytiszteletű tanára fittyet hányjon méltóságának s hírnevének holmi fruska kedvéért?

– Míno fruska? – kérdezte Hatvani uram, reménykedvén benne, hogy kellő megdöbbenést s értetlenséget sikerült hangjába lopnia.

– Csak ne játssza az ártatlant! Tudván tudja, kiről beszélek! S nem csupán én, hanem az egész város kegyelmedről s ama Szelistyei Fruzináról suttog.

– Hát innét fúj a szél! Holmi pletykafészkek koholmányait fölébe helyezi ama bizalomnak, amellyel férjének tartozik? Mikor fordultam én más szoknya után?

– Honnét tudnám? Hiszen évek óta alig látom!

– Mária, e civódás mindkettőnket lealacsonyít – simogatta mind sebesebben Hatvani uram a parókáját. Minekutána hiában várt válaszra, könnyű szívvel odahagyva a lencse nem csekély maradékát, nehéz szívvel átment az írószobába, hol feleségét csendes könnyhullajtások közben lelte.

– Hagyja el, kedves, nincs oka reá – simogatta meg az asszony haját, s kis időre szinte hitte is, amit mond. – Hajat mosott? – csodálkozott el.

– Még szerdán – szípogeta az asszony.

– Jól tette – duruzsolta Hatvani, s reáhajolván, kis habozás után meg is csókolta az őszes, enyhén ecetszagú fürtöket.

– Mit kíván tőlem kegyelmed? – emelte fel Mária könnyáztatta orcáját.

„Mint egy esőverte mopszli” – gondolta Hatvani, ám hangosan inkább azt mondotta:

– Még mindig oly szép, mint egykoron.

– Ne ámítson! – esedezett az asszony további ámításért.

Az erre következő, meghitt órában pedig Fruzinca neve többé nem merült fel. Legalábbis hangosan nem. ■ ■ ■

Győrei Zsolt (1970): Faludy-díjas költő, műfordító, író, drámaíró, a Színház- és Filmművészeti Egyetem tanára.

Schlachtovszky Csaba (1970): Faludy-díjas író, drámaíró, televíziós dramaturg.

Közös drámáik a JAK-füzetek sorozat *Rostáltatás a magtárban* (1998) és *A passzív apaszív* (2005) című köteteiben jelentek meg, újabban a Syllabus Kiadó önálló könyvecskékben adja ki őket. Első, egyszersmind előző regényük, az *Emmuska* a Libri Kiadónál látott napvilágot 2013-ban. A könyv az őszi Margóra jelenik meg.